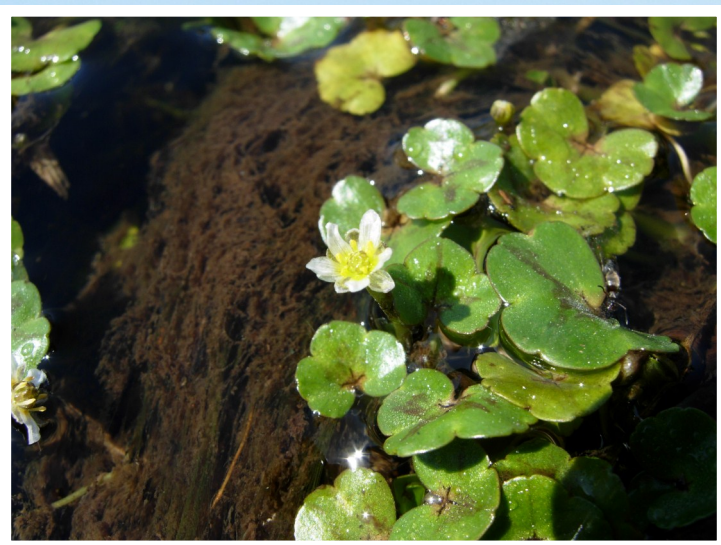

Populationsstärkande åtgärder för murgrönsmöja,
Ranunculus hederaceus, i Halland inom åtgärdsprogram
för hotade arter, 2006-2012

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

2012:17

Länsstyrelsen i Hallands län
Enheten för naturvård och miljöövervakning
Meddelande 2012:17
ISSN 1101-1084
ISRN LSTY-N-M-2012/17-SE
Tryckt på Länsstyrelsens tryckeri, Halmstad, 2012

Text; Kill Persson, MiNa Natur
Redigering och layout; Lena Alness
Omslagsfoto; Lena Alness

**Populationsstärkande åtgärder för murgrönsmöja,
Ranunculus hederaceus, i Halland inom åtgärdspro-
gram för hotade arter - ÅGP 2006-2012**

Förord

Idag bedöms mellan 5 och 10 procent av arterna i Sverige vara hotade eller missgynnade, vilket betyder att deras överlevnad på sikt inte är säkrad. Naturvårdsverket, tillsammans med landets länsstyrelser, har därför upprättat särskilda åtgärdsprogram med syftet att minska antalet hotade arter bl a genom riktade åtgärder i arternas livsmiljöer. Detta arbete är en viktig del för att uppnå miljömålen framförallt delmål i det 16:e miljö kvalitetsmålet *Ett rikt växt- och djurliv*.

Åtgärdsprogrammet för murgrönsmöja, *Ranunculus hederaceus*, är fastställt av Naturvårdsverket (Rapport 6386, april 2011) om omfattar åtgärder under perioden 2006-2012.

Den här rapporten utgör en del av arbetet inom åtgärdsprogrammet för murgrönsmöja och sammanfattar åtgärdsarbetet i Hallands län under perioden vintern 2005 till sommaren 2012. Här beskrivs vilka populationsstärkande åtgärder som har genomförts och resultatet av dessa.

Halland bär ett särskilt ansvar när det gäller murgrönsmöjas bevarande då den idag i Sverige endast påträffas på lokaler inom ett begränsat område i Halland. Extra glädjande är det då att vi 2012 anser att det kortsiktiga målet som beskrivs i åtgärdsprogrammet på förekomst av minst 15 populationer i landet är möjligt att nå.

Lena Alness

Koordinator för åtgärdsprogram för hotade arter

Innehåll

Förord	4
Sammanfattning	6
Bakgrund	6
Lokaler och åtgärder	7
Källor	11

Bilagor

Tabell 1 Sammanställning av lokaler samt åtgärder

Sammanfattning

Murgrönsmjöjan finns idag troligtvis på minst 15 lokaler i Hallands län. Utsättning, uppföljning och skötselåtgärder finansierade inom åtgärdsprogramarbetet har rapporterats till Artportalen, www.artportalen.se med ”syfte”-åtgärdsprogram för hotade arter. Antalet plantor angivet grundar sig på den gemensamma bedömningen att på 1m² av arten finns åtminstone 15 plantor. Med en lokal menas en enskild bäck/dike eller plats där möjan förekommer. Förekommer möjan mer eller mindre sammanhängande i samma vattendrag har det räknas som en lokal.

Att flytta plantor till nya lokaler eller att restaurera på befintliga lokaler har visat sig vara ett enkelt och framgångsrikt sätt att utöka förekomsten av murgrönsmjöja. Nya platser följs upp och artens status noteras.

Murgrönsmjöjans lokaler kommer att behöva följas upp under ett antal år framöver och eventuellt kompletteras med stöd utplanteringar för att säkra att beståndet är stabilt.

Tabell 1 visar resultatet av utplantering och uppföljning gjorda under 2008 till 2012, där samtliga lokaler finns med.

Bakgrund

Murgrönsmjöja, *Ranunculus hederaceus*, är en vattenväxt som bildar mer eller mindre täta mattor av upp till 50 cm långa skott (bild 1). Skotten är slanka och rotsläende. Blommorna är ganska små, 4-7 mm, vita och sitter på korta skaft från bladvecken. Bladen som är upp till 2 cm breda och njurlika har 3-5 flikar som påminner om murgrönans (*Hedera helix*) blad, likheten med denna art har gett arten sitt namn. Möjan förekommer i grunda, näringsrika vatten och dess stränder som diken, bäckar eller dammar. Många gånger är lokalerna även källpåverkade och rörligt vatten är gynnsamt.

Växten är mycket konkurrenskänslig och verkar trivas i ett pH-intervall mellan 6.5-7. Arten är perenn och förökar sig både vegetativt (med skottdeklar) och med frön. Bete och kreaturstramp på lokalerna är positivt.

Murgrönsmjöjan är rödlistad i kategorin starkt hotad, EN. Murgrönsmjöjan omfattas även av fridlysningsbestämmelser och dispens har ansökts hos och beviljats av Länsstyrelsen för genomförda åtgärder.

Bild 1. Murgrönsmjöjans täta gröna mattor i bäcken i Standlida, juli 2008. Foto Kill Persson.

Murgrönsmjöjan fanns fram till 2008 på fyra lokaler, alla i Hallands län, Halmstads kommun (Georgson, 2000). På tre av dessa lokaler var arten ditflyttad av botanister från den ursprungliga lokalen i Längnäs-viken, där arten 2008 var utgången. Till den fjärde lokalen tros att arten varit spridd av betesdjur.

I åtgärdsprogrammet för arten förslås bland annat följande åtgärder:

- Bibehållen hävd och röjning på aktuella lokaler.
- Restaurering av vatten i betesmarker där murgrönsmjöja förekommer eller skulle kunna förekomma.
- Utplantering på lämpliga lokaler i närheten av de lokaler där arten tidigare förekommit (eller om sådana saknas även andra lämpliga områden).

Visionen för 2012 är att murgrönsmjöjan förekommer i minst 15 livskraftiga populationer i landet.

Lokaler och åtgärder

Lokalen Strandlida (Halmstads kommun) är den lokal dit arten flyttades i början av 1980-talet och har där en stor population. Möjan har sin växtplats i ett litet bäckflöde genom en betesmark, delar av vattendraget är kulverterat. Vintern 2005/2006 genomfördes restaureringsarbeten i små vattendrag på lokalen. Kulverteringar grävdes med hjälp av grävmaskin upp och de små bäckarna kom åter i dagen. Bäckerna gör nu några meanderslingor med lågt slutande sandiga slänter på en sträcka av ca 110 m (bild 2). Murgrönsmöjan flyttades inom denna lokal och etablerade sig väl.

Den 8 maj 2006 hämtades 12 stycken revor av murgrönsmöja i bäcken, på lokalen Strandlida, nedströms den ny öppnade delen. Plantorna, som var 5 – 10 cm långa, planterades i vattenlinjen på en sträcka av 5 m högst upp i bäcken med början vid den nya kulvertmynningen. Samtliga plantor rotade sig inom ett par veckor, men några av dem sköljdes senare längre ner i bäcken vid häftiga regn, som orsakade erosion i bäckkanterna. Även betesdjurens tramp åstadkom omfördelning av revorna. Dessa störningar fick dock till resultat att murgrönsmöjan efter hand etablerade sig utmed hela den nya bäcken. De första blommorna sågs redan under hösten 2006.

Bild 2. Den nygrävda bäcken i Strandlida, 2006. Foto Kristin Larsson.

Uppgrävningen av den kulverterade bäcken i Strandlida har förutom att gynna murgrönsmöjan även haft positiva effekter för andra arter (bild 3 & 4). I den fuktiga och hittills tämligen vegetationsfria sanden trivs den sällsynta och rödlistade borstsäven *Isolepis setacea* (Starkt hotad EN). Den infann sig redan 2006 och växer med åtskilliga rosetter utmed hela den nya sträckningen. På hösten samma år upptäcktes också strimtag *Juncus foliosus*, en art som i Sverige endast är känd från tre växtplatser, Strandlida och Särö i Halland samt i norra Skåne. Den är uppförd som kandidat för rödlistan 2010. Rännbålmossa *Riccardia incurvata* (Regionalt intressant REG) har också hittat till den fuktiga sanden i den nyskapade bäcken.

Bild 3. Restaurerad bäckfåra i Strandlida, där murgrönsmöjan nu etablerat sig tillsammans med borstsäv och strimtag, juli 2008. Foto Kill Persson.

Bild 4. Den övre delen av den restaurerade bäckfåran i Strandlida, grön matta av möjan kan observeras i bäcken. Foto Kill Persson.

Från Strandlida lokalen flyttades under sommaren 2008 skott av murgrönsmöja till tre nya lokaler (Enets naturreservat, Grimsholmen norra bäcken, Grimsholmen södra bäcken) längs kusten i Halmstads och Falkenbergs kommuner. Totalt samlades ca 10 vegetativa skott om ca 5 cm in. Skotten förvarades i kyl 1-2 dagar innan skotten planterades i kanten av de lämpliga vattendragen på de nya lokalerna. Skotten stacks ner i dyn i själva strandkanten (bild 5 & 6). Under hösten 2008 återbesöktes lokalerna för att skatta möjans vegetativa utbredning. På två av lokalerna (Enets NR samt Grimsholmen norra bäcken) visade sig arten ha etablerat sig väl (bild 7). På lokalen Grimsholmen södra bäcken återfanns inte möjan eftersom bäckkanterna hade rasat på begravt själva utplanteringsplatsen. De tre valda platserna för utsättning är samtliga i naturreservat där bäckarna rinner genom betesmark. De ligger öppet och ingen igenväxning finns i dagsläget och långsiktig hävd förväntas vara säkrad. Platserna valdes efter samråd med amatörbotanist Kjell Georgson.

Bild 7. Möjan täcker i stort sett hela vattenytan närmast röret på utsättningslokalen i Enets NR, november 2011. Foto Kill Persson.

På ursprungslokalen i Längenäsviken (Halmstads kommun) dök arten upp efter en lyckosam dikesrensning 2009. Beståndet blev stort och kraftigt och troligen fanns en fröeserv som kom till ytan genom åtgärden. I nuläget täcker arten åtminstone 10 m². För att hålla växtplatsen öppen från högvuxen gräsvegetation skrapades kanterna även senhösten 2011 (bild 8, 9, 10, 11).

Knappt 50 m av bäcken skrapades på båda sidor. Själva vattenfåran lämnades orörd och möjan påverkades inte påtagligt. Enstaka revor/skott följde med massorna men samlades in för hand och lades ut på bäckslänterna. Massorna jämnades ut i närheten av bäcken på den gamla åkermarken. Tidsåtgången för en bandgrävare 3,5 ton var ca 2,5 h. Uppströms skrapningen finns ytterligare ett bestånd av möjan där ingen skrapning skett i närheten av växtplatsen

Bild 5 & 6. Insamling av skott och utplantering av revor, sommaren 2008. Foto Kill Persson.

I juni 2010 samlades från lokalen i SärDAL (Halmstads kommun), heden, ytterligare ett antal revor för utplantering. Revorna planterades på nya lämpliga lokaler under samma dag. Samtliga lokaler ligger mellan Halmstad och Falkenberg och är strandnära betesmarker där hävden bedöms vara långsiktigt säkrad (bild 12). Endast lokalen Vesslunda (Falkenbergs kommun) har inget bete, men röjning förekommer då lokalen ligger inom ett befintligt naturreservat.

Bild 8 & 9. Kanterna skrapas med hjälp av en 3,5 tons bandgrävare. Möjan lämnas i stort sett orörd i själva vattenfåran. Långenäsviken, november 2011. Foto Kill Persson.

Bild 12. Tramp av betesdjur är gynnsamt för möjans spridning, Strandlida, september 2008. Foto Kill Persson.

Bild 10 & 11. Diket i Långenäsviken före och efter åtgärder, november 2011. Foto Kill Persson.

I augusti 2011 samlades ett antal skott från lokalen i Längenäsviken (bild 13). Ett antal lämpliga lokaler med mindre bäckar/diken hade diskuterats fram inom ÅGP-arbetet, arbetsgrupp, bestående av Lena Alness och Jessica Gunnarsson från Länsstyrelsen, Kjell Georgson, amatörbotanist samt Kill Persson, Mina Natur). Lokaler som valdes var Ringsegård, diket vid cykelbanan, norra bäcken inom Grimsholmens naturreservat och uppströms Kvarnbäcken vid Ugglarps kvarn (bild 14 & 15). På varje plats sattes 4 skott om 5-10 cm, i fuktig jord alldeles i kanten vid vattendraget. Under senhösten följdes lokalerna upp och på samtliga platser har arten etablerats sig. Möjan täcker efter drygt 2 månader ca $\frac{1}{2}$ m² på varje lokal.

Bild 14 & 15. Utsättning av skott på Grimsholmen och Ringsegård av Kjell och Kill. Foto Kill Persson och Kjell Georgson.

Bild 13. Kjell Georgson samlar in skott av murgrönsmöja, Längenäsviken augusti 2011. Foto Kill Persson.

Även lokaler med utsättningar under 2008-2009 besöktes under 2011. Här finns arten nu etablerad på lokalen Enet och i Särdals lycka. Inom Enets naturreservat har arten utvecklats enormt och täcker upp till 10 m² av bäcken. Man ser även mindre plantor på någon plats nedströms huvudbeståndet. Hösten 2011 hittade Kill Persson även en förekomst, ca $\frac{1}{2}$ m² i en trampad, fuktig marksvacka alldeles i kanten intill den frånstångslade dungen, 75 m SO om bäcken. Troligen har spridningen skett med att frön/skottdelar fastnar på kreatur och förflyttas inom fällan. I Särdalsområdet är flera av bestånden spridda på ett likande vis.

Under sommar och tidig höst 2012 samlades ett antal skott från lokalen i Långenäsviken och vid Strandlida in. Ett antal lämpliga lokaler med mindre bäckar/diken diskuterades fram inom arbetsgruppen (som ovan plus Nils-Gustav Nilsson, amatörbotanist). Lokaler som valdes var två platser längs Skummeslövs strand (Laholms kommun), en ny lokal inom Grimsholmens NR (Falkenbergs kommun). En lokal vid Digesgårds hålor och en lokal strax söder om Lynga skär valdes ut (Falkenbergs kommun). Tre lokaler i Halmstads kommun, Gullbranna bäcken, Genevadsån samt Hagön. På varje plats sattes skott om 5-10 cm, i fuktig jord alldeles i kanten vid vattendraget.

Murgrönsmjöjalokalen i Strandlida, sommaren 2012. Foto Lena Alness

Under senhösten 2012 har även lokalerna från tidigare års utsättningar besökts för uppföljning och på flera platser har murgrönsmjöjan etablerat sig. Det var ovanligt höga vattenstånd och kraftiga flöden vid inventeringen vilket innebär att man behöver göra en uppföljning även under 2013 för att säkerställa om etablering har skett i samband med utsättningen. På ursprungslokalen i Långenäsviken har möjan haft en långsammare tillväxt på grund av den kraftiga stormen i december 2011. Delar av bäcken fylldes med tång och vassrester. Detta har påverkat möjan negativt men under senhösten 2012 är beståndet åter kraftigt och ser ut att sprida sig.

Källor

Åtgärdsprogram för murgrönsmjöjan 2006-2012 (*Ranunculus hederaceus*). Naturvårdsverket Rapport 6386, April 2011.

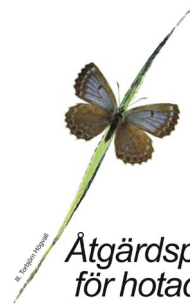
Georgson K. 2000. Murgrönsmjöjan *Ranunculus hederaceus* i Halland - försvunnen, återfunnen och återfunnen. Svensk Botanisk Tidskrift 94(6): 338-343.

Tabell 1.									
Lokal	Kommun	Datum	Antal	Åtgärd/uppföljning	Utförare				
Skummeslöv, Stora strandv.	Laholm	2012-10-02	4 skott	Utsättning enl ÅGP	Kill Persson				
Skummeslöv, Kattv.	Laholm	2012-06-20	4 skott	Utsättning enl ÅGP	Kill Persson, Kjell Georgson				
Skummeslöv, Kattv.	Laholm	2012-10	8 plantor	Uppföljning	Kill Persson, Kjell Georgson				
Gullbranna bäcken	Halmstad	2012-06-20	4 skott	Utsättning enl ÅGP, uppföljning i okt 2012 negativ	Kill Persson, Kjell Georgson				
Genevadsån, gamla mynningen	Halmstad	2012-06-20	4 skott	Utsättning enl ÅGP, uppföljning i okt 2012 negativ	Kill Persson, Kjell Georgson				
Hagön, gamla åfåran	Halmstad	2012-06-20	10 skott	Utsättning enl ÅGP, uppföljning i okt 2012 negativ	Kill Persson, Kjell Georgson				
Långenäsvikenbäcken	Halmstad	2009-11-03	22 plantor	Återfynd	Kjell Georgson				
Långenäsvikenbäcken	Halmstad	2012-07-26	100 plantor	Beståndet påverkat av tånginblåsning under vintern utvecklets kraftigt under året. Antalet plantor enl uppskattningen 15 pl/m2.	Kill Persson				
Strandlida	Halmstad	2012-08-04	400 plantor	Uppföljning	Kjell Georgson				
Särdal heden, norra bäcken	Halmstad	2012-07-26	50 plantor	Möjan spridd längs hela norra bäcken. Antalet enl beräkning 15 pl/m2	Kill Persson				
Särdal heden, södra bäcken	Halmstad	2012-07-26	120 plantor	Möjan spridd längs hela södra bäcken. Antalet beräknat enl 15 pl/m2	Kill Persson				
Särdals lycka	Halmstad	2010-06	3 skott	Utsättning enligt ÅGP	Kill Persson				
Särdals lycka	Halmstad	2012-10	-	Inga synliga plantor, mkt högt vattenstånd.	Kill Persson				
Särdals NR, bäck i norr	Halmstad	2011-11-16	60 plantor	Möjan sprids längs bäcken. Antalet beräknat enl 15 pl/m2	Kill Persson				
Särdals reningsverk	Halmstad	2010-06	3 skott	Utsättning enligt ÅGP	Kill Persson				

Tabell 1. Forts.								
Lokal	Kommun	Datum	Antal	Åtgärd/ uppföljning	Utförare			
Enets naturreservat	Halmstad	2008-07	3 skott	Utsättning enligt ÅGP	Kill Persson			
Enets naturreservat	Halmstad	2012-09-07	250 plan- tor	Fortsatt god utveckling	Kill Persson			
Enets naturreservat	Halmstad	2012-09-07	8 plantor	Förekomst fortsätter att öka i en liten trampad fukt- svacka V om den lilla trädningen. Spridd via kreatur? Noterad första gången 2011-11-16.	Kill Persson			
Grimsholmen, norra bäcken på stranden	Falkenberg	2012-09-07	4 skott	NY utsättning, plantor ej återfunna, första utsättning sept 2008, 3 skott	Kill Persson, Nils- Gustav Nilsson			
Grimsholmen, södra bäcken	Falkenberg	2012-09-07	4 skott	NY utsättning, tidigare försök juli 2008, 3 skott	Kill Persson, Nils- Gustav Nilsson			
Ringsegård, bäcken/ diket vid cykelbanan	Falkenberg	2011-09-18	4 skott	Utsättning enligt ÅGP	Kill Persson, Kjell Georgson			
Ringsegård, bäcken/ diket vid cykelbanan	Falkenberg	2012-09-07	8 plantor	Uppföljning. Lyckad etableringsutsättning från 2011	Kill Persson, Nils- Gustav Nilsson			
Digesgårds hålor	Falkenberg	2012-09-07	2 skott	Utsättning enligt ÅGP	Kill Persson, Nils- Gustav Nilsson			
Lynga skär	Falkenberg	2012-09-07	2 skott	Utsättning enl ÅGP	Kill Persson, Nils- Gustav Nilsson			
Uggjarps kvarn, kvarn- bäcken uppströms	Falkenberg	2011-08-19	3 skott	Utsättning enligt ÅGP	Kill Persson, Kjell Georgson			
Vesslunda NR	Falkenberg	2010-06	1 skott	Utplantering enl ÅGP	Kill Persson			
Glassvik	Halmstad	2010-06	3 skott	Utplantering enl ÅGP	Kill Persson			

LÄNSSTYRELSEN
HALLANDS LÄN

Åtgärdsprogram
för hotade arter

Mer än 1500 arter behöver positiva åtgärder av människan för att inte riskera att försvinna från Sverige.

Därför satsar landets myndigheter, kommuner och ideella organisationer gemensamt på att rädda hotade arter och biotoper.